

S. G. Fil, Rimsko-katoliczekij prichod sw. Iosifa w Tjumeni (minuwszeje i nastojaszczeje), Izdatielstwo „Wektor Buk”, ss. 88, Tjumeń 2004, ss. nlb. 8 z kolorowymi zdjęciami

Książka Siergieja Fila o rzymskokatolickiej parafii w Tiumeniu wpisuje się w historię Kościoła katolickiego na Syberii, a także w dzieje Polaków na bezkresnych terenach zauralskich. Jej Autor, urodzony w Omsku na Syberii, jest działaczem polskim w Rosji. Pełni funkcję prezesa stowarzyszenia Polaków tiumeńskiego obwodu „Latarnik”, a także wiceprezesa Kongresu Polaków w Rosji. Publikuje w polskich i rosyjskich czasopismach, jest też autorem książek, m.in. „Na syberyjskim trakcie” (Warszawa 1999), „Gubernskije rimsko-katoliczeskije chramy Tobolska (1847–2000)” (Tjumeń 2000).

Autor swą książkę poświęcił 100-leciu parafii św. Józefa w Tiumeniu. Treść jej przedstawił chronologicznie w 7 rozdziałach. Początki polskiej katolickiej wspólnoty w Tiumeniu datuje on na lata po powstaniu styczniowym (1863–1864). Weześniej, już na początku XIX w., przybywali tu Polacy, ale łączyąc się z Rosjankami, szybko się asymilowali. Kolonia polska w II w połowie XIX stulecia była jeszcze nieliczna, ale trzymała się razem, kultywowała swoją polskość i katolickość. Zaczęli tu też przybywać Polacy z Królestwa Polskiego i zachodnich guberni Imperium Rosyjskiego w poszukiwaniu pracy. Według spisu z 1897 r., w Tiumeniu przebywało 481 katolików, w tym 380 Polaków. Ponadto w okręgu było jeszcze 142 katolików, z czego 104 Polaków. Opieką duszpasterską obejmował ich wikariusz z parafii w Tobolsku, ks. Leon Światopełk-Mirski. Kapłan ten zachęcił do pobudowania kościoła w Tiumeniu, wierni bowiem gromadzili się w kaplicy w prywatnym domu, u pani Kolesowej.

Po otrzymaniu pozwolenia z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w 1899 r., urząd miejski wydzielił plac pod kościół. Rozpoczęło się zbieranie pieniędzy. Projekt świątyni sporządził bezpłatnie A. Dietrich. W 1903 r. rozpoczęto budowę, którą ukończono w 1906 r. dzięki pomocy finansowej W. Poklewskiego-Koziół. W tymże roku wspólnota w Tiumeniu otrzymała stałego kapłana, ks. Józefa Underisa. Wymurowany kościół był pod wezwaniem św. Józefa i był filią parafii Św. Trójcy w Tobolsku. Należał do dekanatu omskiego archidiecezji mohylewskiej. Mógł pomieścić około 250 osób. Samodzielną parafię utworzono w końcu 1909 r., a pierwszym proboszczem został ks. Franciszek Budrys.

Po rewolucji nastąpiły bardzo trudne czasy dla wiernych. W 1922 r. skonfiskowano wszystkie cenne rzeczy kościelne, a w 1929 r. kościół zamknięto. Wiernymi do 1937 r. formalnie opiekował się wspomniany już ks. Budrys, który w tym czasie był dziekanem w Permie i miał pod swoją opieką olbrzymie tereny po obu stronach Uralu. Rozstrzelany został w Ufie w grudniu 1937 r. W tym roku rozstrzelano też 13 katolików z Tiumenia, 14. zmarł w więzieniu. Represje zresztą objęły całe terytorium Związku Sowieckiego. Polskich kapłanów i wiernych oskarżano o szpiegostwo, dywersję i przynależność do Polskiej Organizacji Wojskowej. Świątynia tiumeńska przechodziła również różne koleje losu. Była salą sportową, magazynem, muzeum, domem naukowców i salą organową.

Po przemianach w Rosji, rozpoczęto starania o odzyskanie kościoła. W 1993 r. zarejestrowano katolicką parafię, ale walka o zwrot kościoła trwała jeszcze kilka lat. 25.12.1998 r. bp Józef Werth poświęcił odzyskaną świątynię. Obecnie proboszczem w Tiumeniu jest ks. Leszek Hrycyniuk z diecezji siedleckiej, który jest też dziekanem dekanatu zachodnio-syberyjskiego, obejmującego województwo tiumeńskie i kurgańskie oraz okręgi chanty-mansyjski i jamało-nieniecki. Od 2002 r. tereny te należą do diecezji nowosybirskiej.

Trzeba podkreślić, że ta zwięzła historia parafii w Tiumeniu jest opracowana na podstawie źródeł archiwalnych, a także zebranej literatury i artykułów prasowych i ma walor dobrej rozprawy naukowej. Zawiera też 4 aneksy, dotyczące Polaków z początku XIX w. w Tiumeniu, rodzin polskich tiumeńskich: Kulwieciów, Malinowskich i Karnacewiczów oraz spis rzeczy kościelnych z 1922 r. Przy drugim i trzecim aneksie brakuje jedynie fotografii. Na końcu mamy streszczenia w języku angielskim, niemieckim i polskim. Bardzo przydatne są też mapy diecezji nowosybirskiej i dekanatu zachodnio-syberyjskiego. Czytelnika z białostockich stron mile zaskakuje na drugiej stronie okładki odbitka obrazu Ostrobramskiej Matki Miłosierdzia z Białegostoku.

Ks. Tadeusz Krahel